

Gök, N. (2016). *Osmanlılar-I: devlet-bürokrasi-teşkilat-diplomatika*. İstanbul: Kriter, 304 s.

Ayşe ŞİMŞEK*

E-Mail: ayselalsimsek@hotmail.com

Yazar Nejdet Gök, önsözde Annales Tarih Okulu ile Braudel Ekolü ve bu okulların Türkiye'deki temsilcileri hakkında kısaca bilgi vermektedir. Ayrıca yeni yayınlanan kitabı ile ilgili bilgi vermekte, akademik anlamda çalışmış olduğu konu ve eserleri zikretmektedir. Önsözün son kısmında eseri yazarken desteğini gördüğü kişilere teşekkür etmektedir.

Bu eserde yazarın daha önce hiç yayınlanmamış makaleleri ile uluslararası sempozyumlarda sunduğu tebliğler yanında yayımlanmış on iki adet makalesinin yeniden gözden geçirilmiş halleri yer almaktadır. Bu makaleler Hükümdâr Unvân ve Elkâbı Bağlamında Türk-İslam Devletleri Geleneğinde Adâlet-Dâd ve Kıst Kavramları, Selçuklu Diplomatikası(İnşa ve Kitabet Sanatı)nın Osmanlı Diplomatikasına Etkileri, Mukayeseli Misaller, Candaroğlu Kasım Bey'in (867/1462) Tarihli Beratının Klasik Dönem Osmanlı Beratlarıyla Diplomatika Yönünden Mukayese ve Tahlili, Eşrefoğulları Bağımsız Bir Beylik Kurabildiler mi?, Arşiv Hizmetlerinin Daha Pratik Hale Getirilmesi ve İnternet Bağlantısına Geçiş, Ahilik Osmanlı'da Neden İhmal Edildi? Bugün Niçin Önemli?, Osmanlı Kuruluş Dönemi Beratları Kapsamında Kocaeli Yarımadası Fetihleri, Siyasi ve Ekonomik Sonuçları, Osmanlı Kuruluş Dönemi Çerçevesinde, Ahilik Teşkilatının Marmara ve Kocaeli Bölgesi Fetihlerindeki Roller, Osmanlı Diplomatikası Alanında Avrupa ve Balkanlarda Yapılan İlk Çalışmalar, Klasik Dönem Osmanlı Teşrifatına Göre Gemi Kaptanlarının Konumları ve Göreve Atanma Usulleri, Osmanlı Beratları Kapsamında Kudüs'teki Gayr-i Müslimlere Verilen Ahidnâmeler ve Diplomatika Açısından Özellikleri, Osmanlı Diplomatikasında Değişim Sürecinde II. Abdülhamid'in Berat ve Nişanları isimlerini taşımaktadır.

"Hükümdâr Unvân ve Elbı Bağlamında Türk-İslam Devletleri Geleneğinde Adâlet-Dâd ve Kıst Kavramları" adlı makalede İslam öncesi Türk Devletlerindeki kut anlayışından başlayarak Türk-İslam devletlerinde kıst veya dâd kelimeleri ile anlatılmak istenen adalet anlayışı ve devletler açısından bu anlayışın varlığının zorunluluğundan ve öneminden bahsetmektedir.

"Selçuklu Diplomatikası(İnşa ve Kitabet Sanatı)nın Osmanlı Diplomatikasına Etkileri, Mukayeseli Misaller" adlı makaleyi Nejdet Gök, I. Uluslararası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Kongresi'nde 13-15 Ekim 2000 tarihinde sunmuştur. Bu makalede, diplomatik-

---

* Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bölümü Doktora Öğrencisi.

diplomatika kavramından, anlamından ve aynı anlamda kullanılan diğer terimler ve bu ilmin doğuşu, gelişimi konusunda bilgi vermektedir. Selçuklu Diplomatikası, Farsçanın hâkim olduğu ülkelerde diplomatika ve Farsçanın inşa sanatı açısından divan kalemindeki yeri, Osmanlı inşa sanatının tekâmülü, Selçuk Moğol ve Fars ile ilişkisi, ilk Osmanlı Münşeat Eserleri gibi Osmanlı diplomatikasına tesir eden etkenler konusunda bilgi vermektedir. Ayrıca Fars inşa ve kitabet sanatı hakkında bilgi verirken Arap inşa ve kitabet usulü ile karşılaştırma yapmakta ve birbirlerinden etkilendiklerini ifade etmektedir. Yazar bu makalesinde ayrıca Farsça diplomatika eserlerinin isimleri, içerikleri berat ve fermanların diplomatika unsurları ve Osmanlı vesikaları ile karşılaştırılması yer almaktadır. Verilen örnekler konunun daha net anlaşılmasına yardımcı olmaktadır.

Nejdet Gök, “Candaroğlu Kasım Bey’in (867/ 1462) Tarihli Beratının Klasik Dönem Osmanlı Beratlarıyla Diplomatika Yönünden Mukayese ve Tahlili” isimli makalede Candaroğulları Beyliği ve Osmanlılar arasında geçen siyasi olaylar ve Candaroğulları’nın Osmanlı’ya katılım süreci hakkında tarihi bilgi vermektedir. Bu bölümde Candaroğulları’na ait olan berat örneği ve bu örneğin tahlili Osmanlı diplomatikası ile mukayesesi yer almaktadır. Yazar, verdiği berat örneği ile Osmanlı-Candaroğulları arasındaki etkileşimi göstermekle birlikte Candaroğulları’nın yıkılışına ait önemli tespitleri de yer almaktadır.

“Eşrefoğulları Bağımsız Bir Beylik Kurabildiler mi?” isimli makalede ise, Eşrefoğullarının bağımsız bir beylik kurup kuramadıklarını elimizde az sayıda bulunan kaynaklar ışığında yeniden izlemek gerektiğini ifade etmektedir ve bunun örneğini bize göstermektedir. Eşrefoğulları ailesinin diğer beylikler olan Karamanoğulları, Germiyanogulları, Candaroğulları gibi beyliklerden ayrılan yönleri ile kitabelerde geçen ifadelerden hareketle diğer beylikler gibi bağımsız ve büyük bir beylik olmadığını söyler. Eşrefoğulları fırsatları kollamalarına rağmen Selçuklu’nun yanında ona bağlı önemli bir aile olarak kaldığını ifade etmektedir. Eşrefoğulları hakkında daha net bilgi elde etmek için bir takım yolların takip edilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Ayrıca bu makalede bazı tarihçilerin müellifinin belirsiz olduğunu düşündükleri ve *Tekârîru’l Menâsib* adlı eser hakkında bilgi vermekte ve önemine değinmektedir.

Nejdet Gök on yıla yakın süre arşivde uzman yardımcılığı görevi yapmıştır. “Arşiv Hizmetlerinin Daha Pratik Hale Getirilmesi ve İnternet Bağlantısına Geçiş” isimli makale burada kazanmış olduğu tecrübelerden hareketle arşiv hizmetlerinin daha verimli ve istifade edilebilir olması için yapılması gerekli olan yenilikleri bu makalede okuyucuya sunmaktadır.

“Ahilik Osmanlı’da Neden İhmal Edildi? Bugün Niçin Önemli?” isimli makalede yazar, ahilik teşkilatı hakkında tarihi bilgi vermekte ve eflatun ile ahilik felsefesi arasındaki benzerliğe dikkat çekmektedir. Bununla birlikte ahiliğin Osmanlı’daki durumu, Fatih dönemi ve öncesi arasındaki mukayese ile değerlendirilmiştir. Ahilik ile ilgili olan “Osmanlı Kuruluş Dönemi Çerçevesinde Ahilik Teşkilatının Marmara ve Kocaeli Bölgesi Fetihlerindeki Rollerini” isimli

diğer makalede ise Aşıkpaşazade'nin esrinde geçen Anadolu'nun şekillenmesinde önemi büyük olan dört grup hakkında bilgi verilmektedir. Ahiyân-ı rûm bu dört gruptan biridir. Ahiler merkezli olarak kaynakların yeniden yorumlanması ve Osmanlı kuruluş döneminin aydınlanması açısından ahilerin önemine değinilmektedir.

Nejdet Gök, "Osmanlı Kuruluş Dönemi Beratları Kapsamında Kocaeli Yarımadası Fetihleri, Siyasi ve Ekonomik Sonuçları", isimli makalede Osmanlı kuruluş dönemi hakkında bilgi edinebilecek kaynaklar hakkında bilgi verilmektedir. İlk Osmanlı beratları konusunda batıda yazılmış eserler yer almakla birlikte bir berat çeşidi olan mülkname ve temlikname konusu da anlamları ve örnekleriyle zikredilmektedir. İnşa tekniği açısından berat, biti, vakfiye arasındaki ilişki örneklerle net bir şekilde ortaya konulmuştur. Yazar, Kocaeli fetihlerinin Osmanlı kuruluş dönemini anlamak açısından önemine değinmektedir.

"Osmanlı Diplomatikası Alanında Avrupa ve Balkanlarda Yapılan İlk Çalışmalar" adlı makalede yazar, diplomatika kavramı, Batıda diplomatika ilminin başlangıç serüveni, İslam geleneğinde ilm-i insanın temellerine, Batıda diplomatika alanında çıkarılmış olan eserler, Osmanlı diplomatikası alanında yapılan çalışmalar, Türkiye'deki diplomatika alanında yapılan çalışmalar yer almaktadır. Nejdet Gök, Osmanlı diplomatikası alanında yapılan kapsamlı çalışmalardan biri olan 1997 yılında Marmara Üniversitesi Türkiyat Enstitüsünce kabul edilen ve Halil İnalcık'ın danışmanlığında hazırladığı "Beylikler Dönemi'nden İtibaren Osmanlı Diplomatikasında Berat Formu" isimli doktora tezinin yeni ilaveler ile birlikte basılacağı müjdesini de burada vermektedir.

"Klasik Dönem Osmanlı Teşrifatına Göre Gemi Kaptanlarının Konumları ve Göreve Atanma Usulleri" isimli makalede İslam tarihinde deniz donanmasının yeri, İslam tarihinin başlangıcından Osmanlı'ya deniz donanmasının askeri güç içerisindeki konumu, Osmanlı denizciliği, Osmanlı donanmasında teşrifat ve merasim ve de donanmadaki idari sınıf konularında dönemin kaynaklarından örnekler vermek suretiyle bilgi verilmektedir.

Yazar, "Osmanlı Beratları Kapsamında Kudüs'teki Gayr-ı Müslimlere Verilen Ahidnameler ve Diplomatika Açısından Özellikleri" ve "Osmanlı Diplomatikasında Değişim Sürecinde II. Abdülhamid'in Berat ve Nişanları" isimli makalelerinde bir berat türü olan ahidnâme terimi, ahidnâme örnekleri, Kudüs'te Hz. Ömer ile verilmeye başlayan ve daha sonra Osmanlı'da da verilmeye devam eden ahidnâmeler, ahidnâmelerin içeriği hakkında bilgi verilmektedir. Diğer makalede ise Osmanlı diplomatikası konusunda Tanzimat ile yaşanan değişikliklerin yanında bu dönemde görülmeye başlayan nişan ve madalya geleneğini, verilmiş nedenlerini ve çeşitlerini anlatmaktadır.

Makalelerin sonuç bölümlerinde makale içerisinde söylemek istediklerini özetle ifade etmekte ve konuyla ilgili bilinmesi ve dikkatle durulması gereken meseleleri zikretmektedir. Makaleler sonunda yer alan kaynakça konu ile ilgili okunması gereken kitaplar hakkında ışık tutmaktadır. Kitabın sonundaki ekler bölümünde yer alan fotoğraflar, makalelerde geçen örnek metinlerin orijinal halleri, Osmanlı hanedanının